

Mod lyset

Bertil Valliens altertavle i Uldum Kirke viser, hvordan man kan få lyset ind i en mørk kirke uden at vælte væggene

TEKST: EGIL HVID-OLSEN, SOGNEPRÆST I GRINDSTED

Bertil Valliens altertavle i Uldum Kirke har fået titlen “Mod lyset”, hvilket giver god mening, når man står i den neogotiske rødstenskirke, der blev indviet i 1883. Fra våbenhuset træder man ind under orgelpulpituret, der er båret af

lyse træbjælker. Det er til gengæld også det eneste helt lyse træ i kirkerummet, for bænkeene er lakeret i en lidt mørkere tone og loftet er bejdet i en meget mørkebrun farve.

Arkitekt Olivarius var grundtvigsksinde, hvilket svarede godt til Uldum Sogn, der stadig huser en højskole. Inspireret af Grundtvigs fascination af den gamle nordiske tro og Lorenz Frølich's illustrationer til gudesagn og danmarkshistorie skabte Olivarius et indre, der kunne stå mål med den forestilling, han gjorde sig af vikingekongsgården i det nærtliggende Jelling. For at dæmme op for mørket fra det brune loft blev kirkens vægge kalket hvide, og lyset fik adgang gennem de høje sidevinduer. Til gengæld fremstod koret temmelig dystert, idet en stor kopi af Carl Blochs “Opstandelsen” dækkede det østvendte vindue. Arbejdet med udskiftningen af denne alterudsmykning blev i sig selv en bevægelse mod lyset, for det stod klart for menighedsrå-

det, at mørket i koret måtte erstattes af noget, man ikke skulle anstrenge blikket for at se.

PÅ UDFLUGT TIL VÄXJÖ

En solrig sommermorgen møder jeg kirkens sognepræst Annette Lyster-Clausen, som har været med gennem hele forløbet.

“Vi ville ikke have et værk af en af de kunstnere, der så tit bliver benyttet til at udsmykke kirker i disse år,” fortæller Lyster-Clausen. “Vi ville gerne prøve noget nyt, være eksperimenterende. Vi ville have noget, som gjorde, at enhver, der kom ind i kirken, kunne se, hvad kunstværket forestillede. Og så skulle det lyse kirkerummet op!”

En konsulent fra Selskabet for Kirkelig Kunst havde gjort opmærksom på, at man ville få mere lys ind i koret, hvis man placerede et stort stykke glas foran det lille østvindue. Da ville lyset nemlig fordele sig ud i glaspladen, som igen ville sprede lys ud i rummet: “Den løsning gik vi så på jagt efter, men vi fandt ikke nogen i Danmark, der kunne løse opgaven.”

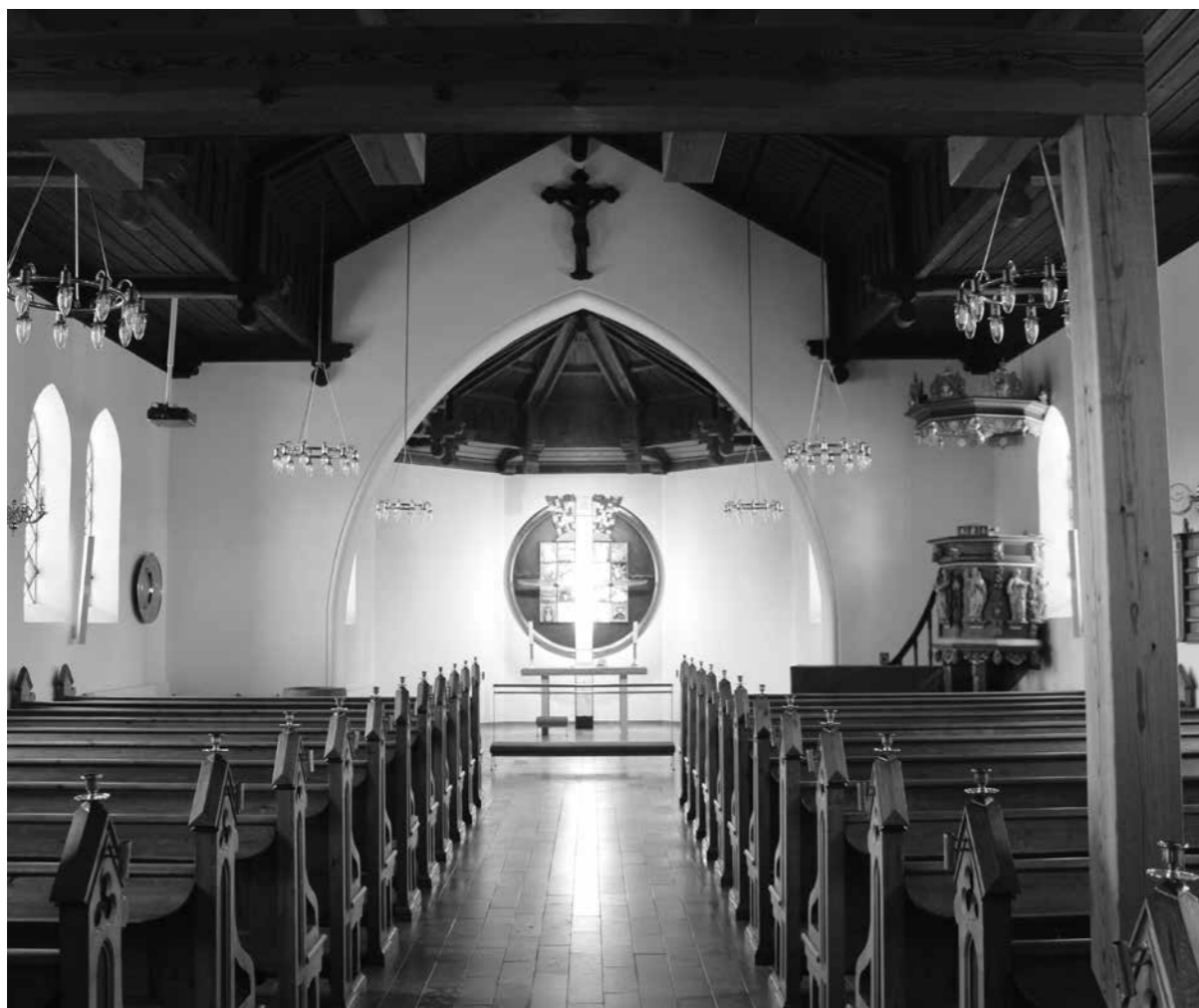
Efter lang tids søgen faldt valget på svenskeren Bertil Vallien, som er født i 1938 og uddannet fra

Under korsarmen ses to fisk og et svensk knäckebröd

Altertavlen i Uldum kirke udført af glaskunstner Bertil Vallien, 2017. Foto: Egil Hvid-Olsen

Lyslet og rummet, Uldum Kirke, foto: Ejgil Hvid-Olsen

Kunsthåndværk- og Designskolen i Stockholm med særligt fokus på keramik. Siden kastede han sig over andre materialer og er blevet verdenskendt som glaskunstner. Han har udsmykket kirker i Sverige og Tyskland, men Uldum Kirke er den eneste, han har lavet et værk til i Danmark.

Da først kunstneren var udpeget, gik sagen sin gang. Gulvet blev gravet op og understøttet, så det ét ton tunge værk bliver stående, og Vallien leverede en altertavle, der ved dagslys spreder solskinnet fra østvinduet, og ellers får hjælp fra indlagte strenge af LED-pærer samt fra lamper, der belyser tavlen både bagfra og forfra.

MOD LYSET – IKKE MODLYSET

Når man træder ind i Uldum Kirke, står man direkte overfor Valliens altertavle. Sollyset fra vinduet bag-

ved er stærkest dér, hvor den lodrette og vandrette korsbjælke mødes. På afstand bliver lyset så skarpt, at det er svært at se de felter, der er placeret op ad dette fikspunkt. Det er, som om man blændes; som om man må misse med øjnene mod modlyset. Men efterhånden som man bevæger sig op mod alteret, viser det sig, at øjnene ikke anstreges, og at de før så utydelige felter blot oplyses fra værkets midte. Man går "Mod lyset", ikke mod modlyset.

I Johannesevangeliet beskriver Jesus sig selv på flere måder, blandt andet som "verdens lys" (fx Joh 8,12) og som "vejen" (Joh 14,16). Lyset er selvsagt tydeligt i Valliens altertavle, men i kraft af den lodrette korsbjælke går der også en vej fra jord til himmel. Glasfliserne, der udgør denne vej, er forsynet med Kristussymboler og -monogrammer, hvorved vejen og Kristus forenes. Det pudsige er, at monogrammerne vender spejlvendt, men det har Ly-

» Motiverne er lige så glasklare som materialet, de er lavet i

ster-Clausen en forklaring på: "Værket hedder jo "Mod Lyset". Vi vil gerne have lyset og Gud ind i kirkerummet. Så det er Gud, der kommer til os udefra."

Man kan altså forestille sig, at Kristus står bag tavlen og skriver "INRI", der er en forkortelse af den latinske indskrift (Jesus fra Nazareth, jødernes konge), der blev sat over hans kors. Men netop fordi han står bag tavlen med ansigtet vendt mod kirkerummet, fremstår skriften spejlvendt for os.

En anden mulig fortolkning er, at indskrifterne skal læses fra højre mod venstre, fordi dette er læseretningen for hebræisk, som er det sprog, Det gamle Testamente er skrevet på, og som Jesus var fortrolig med. Denne læseretning har i hvert fald været afgørende for, at de otte felter til højre for den lodrette korsbjælke illustrerer historier fra Det gamle Testamente, mens dem til venstre illustrerer nytestamentlige fortællinger.

GLASKLARE BIBELFORTÆLLINGER

Adam og Eva står øverst til højre for den lodrette korsbjælke ved siden af kundskabens træ, som slangen slanger sig ned ad med blikket rettet mod den forbudne frugt. Nedenunder ses jakobsstigen, der skabte en forbindelse mellem Gud og Jakob, mellem himmel og jord. Jakob havde snydt både sin far og sin tvillingebror, men blev ikke desto mindre velsignet. Ved siden af stigen har Vallien portrætte-

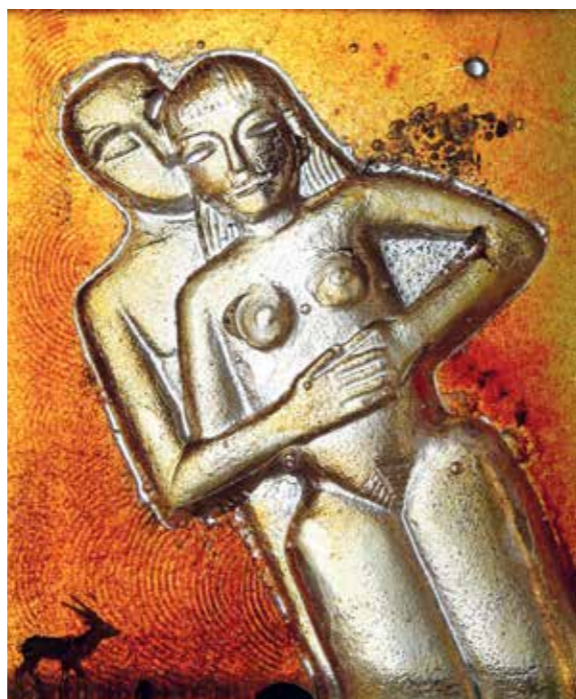
ret Moses med de stråler, der stod ud fra hans ansigt, når han havde talt med Gud. Under ham, bag ved tværbjælken, anes lovtavlerne med de 10 bud. Nedenunder jakobsstigen sejler Noas ark med regnbuen over sig til venstre og Guds ansigt til højre.

I det næste felt ses kong David med krone over hovedet. Jesus var beslægtet med David, selvom der lå mange generationer mellem dem. Derfor kaldes Jesus for Davids søn. Slægtskabet markeres med det kors, David har om halsen. Over ham står der – fra højre mod venstre – "PS 23", altså Salme 23. Ifølge traditionen er det nemlig David, der har skrevet salmerne i den gammeltestamentlige Salmernes Bog. Skråt nedenfor omfavner Salomo sin Shulamit, det forelskede og poetisk inspirerede par, der i Højsangen besynger hinandens skønhed. En af de metaforer, der bruges i digtet, er gazellen, der står i feltets nederste venstre hjørne. Til højre for det forelskede par hviler den stakkels Job sit hoved på askedyngen, efter at han, som følge af Guds vædemål med Satan, har mistet alt på nær sit eget og hustruens liv.

Felterne, der er lavet af glas, støbt i hver sin form, fortsætter til den anden side, men nu er det nytestamentlige tekster, der illustreres. Øverst til venstre ses Maria med den nyfødte Jesus. I næste felt får de besøg af de tre vise mænd, der har fulgt stjernen over deres hoveder. Skråt nedenfor dem er Johannes Døberen i færd med at døbe Jesus. Dog har sidstnævntes hoved ingen krop, så der kan også

Detalje, foto: Egil Hvid-Olsen

Detalje, foto: Egil Hvid-Olsen

være tale om en henvisning til Døberens halshugning. Til højre herfor findes en lignelsesillustration, der kan henviser til den barmhjertige samaritaner, der hjalp manden, som var blevet bestjålet og slået halvt ihjel. Dog kan det også være faderen til den såkaldt fortabte søn, der kærligt tager imod sin skarnsknægt. Under korsarmen ses to fisk og et svensk knækkebrød. Madvarerne henviser til Jesu bispisningsunder, hvor han mættede over 5000 mennesker med fem brød og to fisk. Kun ét knækbrød kan ses, men måske er de stablet oven på hinanden.

Det er bemærkelsesværdigt, at der slet ingen farve er i den hvide figur i feltet ved siden af, og tilfældigt er det naturligvis ikke. Guds lys skinner uhindret igennem og viser en af englens i "lysende klæder" (Luk 24,4), der forkyndte Kristi opstandelse for kvinderne, eller også er det Kristus selv, der efter et hårdt ophold i dødsriget strækker armene ud i glædesrus. Den hvide skikkelse står midt i det sorteste gravmørke, som næsten intet af det bagfrakommende lys trænger igennem.

I nederste venstre hjørne braser en prostitueret kvinde ind i farisæeren Simons hus (Luk 7,36-50) og fylder hele døråbningen med sin frodige nøgenhed. Krukken med den olie, hun vil salve Jesus

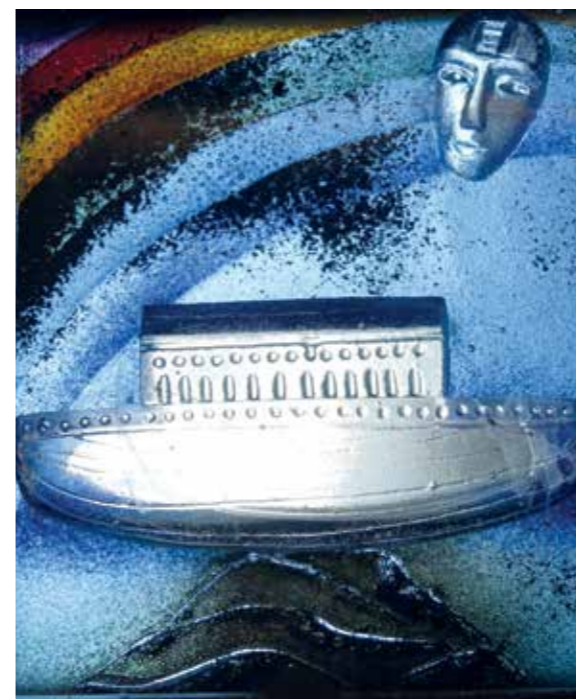
med, svæver foran hendes mave. Dog kan krukken også minde om en pil af behåring, som peger på hendes køn og sletter enhver tvivl om, hvad hun lever af. Kvinden er imidlertid ligeglad med, hvad andre tænker om hende. Hun insisterer på at takke Jesus for den forståelse, han har for den person, hun inderst inde er.

Den sidste nytestamentlige illustration kan tydes på flere måder. Dels kan det være et øjebliksbillede fra dengang, Jesus holdt sin bjergprædiken. Dels kan det vise den korsfæstede Jesus, der hånes af tilskuerne. Endelig kan det være Kristus, der velsigner disciplene, inden han farer til himmels.

"Felterne er enkle og måske lidt naive, men det sikrer, at alle, der bare kender lidt bibelhistorie, kan være med," forklarer Lyster-Clausen. Således er motiverne lige så glasklare som materialet, de er lavet i.

DEN TREENIGE GUD I EN GYLDEN CIRKEL

Skønt de udvalgte bibelillustrationer kan give et lidt fragmenteret indtryk, fordi der er så mange fortællinger, man har udeladt, skabes helheden på en anden måde. En stor, forgyldt cirkel omkranser altertavlen. Den henviser til Gud, der favner hele sit

Detalje, foto: Egil Hvid-Olsen

skaberværk i både tid og rum. Cirklen er et ældgammelt evighedssymbol, og den gyldne farve symboliserer det guddommelige. Inde i cirklen er det nederste af baggrunden blå som havet, mens det øverste er rødt som himlen ved solopgang eller -nedgang. Øverst kastes solens stråler op som symbol på Helligåndens virke og de ildtunger, den satte på disciplenes hoveder den første pinsedag. Ved strålernes udgangspunkt ses den korsfæstede torkronede ansigt. Således har Vallien forenet Fader, Søn og Helligånd, der tilsammen udgør den treenige Gud. Treenighedens symbol er trekanten, som ses øverst på den lodrette korsbjælke.

SKIB OG TVÆRBJÆLKE I ÉT

Den lodrette korsbjælke udgør som nævnt også en vej. Tværliggeren besidder ligeledes en særlig symbolik, for den har form af et af Valliens mest yndede motiver, nemlig et skib. Indenfor kristendommen symboliserer skibet frelse, for det er jo ombord på et skib, at der er håb for redning, når stormen suser. Dette understreges af, at Jesu hænder ikke er fastgjort til bjælken med nagler, men nænsomt holder skibet oppe.

I køjerne ses de tolv disciples symboler, som for halvdelenes vedkommende er bestemt af den måde,

Altartavlen i Växjö Domkirke af Bertil Vallien, 2002, foto: Wikimedia Commons

de ifølge traditionen led martyrdøden. I kraft af denne makabre symbolik markerer skibet, at Gud holder hånden under den troende, selv når han eller hun dør. Også i denne forkyndelse går bevægelsen mod lyset. ■

PÅ OPDAGELSE I DEN NYE KIRKEKUNST

Danmark gemmer på en rigdom af ny og nyere kirkekunst, og rundt omkring i de danske sogne kaster menighedsråd sig ud i samarbejder med både veletablerede og helt nye – og ukendte – kunstnere. På vidt forskellig vis taler værkerne med på kirkens forkyndelse og ind i det rum, der i forvejen er ladet med betydning. Sognepræst Egil Hvid-Olsen har besøgt nogle af kirkerne og kunstnerne, og Dansk Kirketidende bringer i 2018 en serie artikler om den nye kunst og dens kirker og kunstnere. Dette er sjette artikel i serien.

Find mere: På modernekirkekunst.dk kan man søge blandt mere end 3.500 værker fra efter 1945. Sitet drives af folkekirken.dk, og værkerne er samlet og redigeret af lektor Benny Grey Schuster